

**ЎҚУВ-ТАРБИЯВИЙ ВАЗИЯТЛАРНИ
ЛОЙИҲАЛАШТИРИШ АСОСЛАРИ
РЕЖА:**

1. Таълим жараёнининг моҳияти ва вазифалари.
2. Таълим мазмуни, Ўқув режаси. дастурлар ва дарсликлар.
3. Таълим-тарбиянинг замонавий шакллари.

ДИДАКТИКА НИМА?

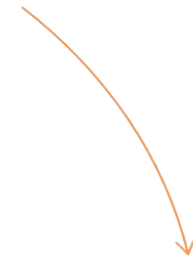
- Таълим жараёнининг илмий, назарий услубий ва амалий асосларини, яъни таълим, билим бериш, ўқитиш назарияси билан педагогиканинг мустақил бўлими дидактика шуғулланади. Дидактика - грекча сўз бўлиб, «**didasko**», яъни ўқитиш, ўргатиш маъноларини беради. Таълим қонуниятларини ўрганиш, таҳлил қилиш жараёнида таълим тушунчаси унинг моҳияти мазмун ва вазифалари, ўқитиш принциплари, шакллари ҳақидаги билимларни баён этилади.

Ўқиш

Таълим

Дидактика

Таълимнинг асосий вазифаси шахсни назарий билим, амалий кўникма ва малака билан қуроллантиришдан иборат.

Ўқитувчи аниқ мақсадни кўзлаб, ўқувчига режа ва дастур асосида билим, кўникма ва малакаларни сингдиради.

Ўқитувчи таълим жараёнида фақат билим бериш билан чегараланмайди, балки бу жараёнда ўқувчи-талабага таъсир кўрсатади.

Таълим - инсон билиш фаолиятининг энг мураккаб турларидан бири бўлиб, индивидуал психик ривожланишни ва билимларни ўзлаштиришни анча тезлаштиради.

Ўқитувчи уларнинг билим олишларини янада фаоллаштиради, натижада ўқувчи таълим жараёнининг фаол иштирокчисига айланади.

Таълимдаги ютуқлар, аввало ўқитувчига боғлиқ. Мутахассис сифатида ўз фанини чуқур билиши, педагогик мулоқот устаси бўлиши, педагогик ва услубий малакаларни эгаллаган бўлиши, педагогик вазиятларни зудлик билан ўрганиши ва баҳолаши, педагогик таъсир кўрсатишнинг усул ва воситаларини танлаб олиш қобилиятига эга бўлиши керак.

Таълим инсон билиш фаолиятининг бир тури сифатида бир неча маънони билдиради. Яъни: таълим олувчиларда билим, кўникма ва малакалар ҳосил қилиш, уларда дунёқараш, фикр ва эътиқодларни шакллантириш ҳамда уларнинг қобилиятларини ўстиришдир.

Таълим орқали ёш авлодга инсоният тажрибаси орқали тўпланган билимлар берилади, зарурий кўникма ва малакалар ҳамда эътиқодлар шакллантирилади.

ЎҚИТИШ ЖАРАЁНИНИНГ ТАЪЛИМИЙ, ТАРБИЯВИЙ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ФУНКЦИЯЛАРИ.

Таълим ўқитувчи ва ўқувчиларнинг биргаликдаги фаолияти бўлиб, у икки томонлама характерга эга, яъни унда икки томон ўқитувчи ва ўқувчи фаол иштирок этади. Ўқитувчи аниқ мақсадни кўзлаб, режа ва дастур асосида билим, кўникма ва малакаларни сингдиради, ўқувчи эса уни фаол ўзлаштириб олади. Билдириш, билиш мураккаб, қийин, зиддиятли жараён дир. Бу жараёнда инсон психикасига тегишли сезги, идрок, тасаввур ва тафаккур каби жараёнлар фаол иштирок этади ва муҳим роль ўйнайди.

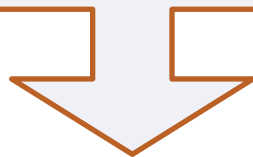

Таълим бериш, ёшларга билим бериш, уларда кўникма ва малакаларни ҳосил қилиш, янги ҳақиқатларни оча олишга қодир бўлган ижодий мантиқий тафаккурни тарбиялашдир. Таълим ўқувчи-талабаларнинг ўзлаштириш, ўзида билиш қобилиятларини ҳамда фикрлаш операциялари ва ҳаракатларини ҳосил қилиш жараёнидир. Бу пассив жараён эмас, балки ўқувчига номаълум фаол, ижодий фаолият, меҳнат жараёнидир.

Таълимда ўқитувчи билим бериш билан чекланмайди, у ўқувчиларнинг фикрлаш фаолиятига ҳам раҳбарлик қилади, ўқувчиларда ишдаги мустақиллик, ижодкорлик қобилиятларини ўстиради ва шу тариқа ўрганилаётган нарсанинг онгли равишда ўзлаштириб олинишга эришилади. Материални идрок қилишлари ва тушуниб олишлари билан бирга, уни пухта эсда сақлаб қолишлари тўғрисида ҳам ғамхўрлик қилади.

ТАЪЛИМ ЖАРАЁИИНИНГ ТУЗИЛИШИ (БОСҚИЧЛАРИ).

1) Таълимий мақсад - ўқув материалларининг мазмунини билиш, яъни ушбу фанга тегишли илмий билимларни ўзлаштириш ва амалиётга тадбиқ қила олишдир.

2) Тарбиявий мақсад - фан асосларини ўзлаштириш орқали унинг мазмунида ётган ғоялар, дунёқарашлар таъсирида ўзининг шахсий сифатларини, имон-эътиқодларини шакллантиришдир.

3) Ривожлантирувчи мақсад - таълим жараёни таъсирида шахнинг ақлий камолотини билиш қобилиятини, ўқишга, меҳнатга бўлган муносабатини ривожлантиришдан иборат.

Ўқитувчи ўқувчи-талабанинг билиш фаолиятларини ташкил қилиш мақсадида ўқув ишларини олиб борар экан, аввало таълим жараёни орқали уч вазифани, яъни билим бериш орқали уч мақсадни ҳал қилиши лозимлигини унутмаслиги керак. Бу мақсадлар ўқитувчи ва ўқувчилар фаолиятини бирлаштиради.

. Таълим турли босқичларда амалга ошади.

Биринчи босқич - ўқув материалларини идрок қилишдан иборат. Бунда ўқувчи-талаба таълимнинг мазмуни билан танишиб, ўзининг билиш вазифалари нималардан иборат эканини тушуниб олади.

Иккинчи босқич - улар ўқув материалларини тушуниб оладилар, унинг моҳиятини англайдилар ва умумлаштирадилар. Натижада уларда янги билимлар пайдо бўлади.

Учинчи босқич - янги билимлар, машқлар, мустақил ишлар, ўқитувчининг қўшимча изоҳлари орқали мустаҳкамланади.

Тўртинчи босқичда - улар ўзлаштириб олган билимларини имкониятга қараб амалиётга тадбиқ қиладилар.

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ЎҚИТУВЧИ ФАОЛИЯТИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ.

Юқоридаги фикрлардан хулоса чиқарадиган бўлсак, ўқитиш жараёни билиш фаолиятининг муҳим тармоғи сифатида қатор вазифаларни бажаради. Жумладан:

- ўқувчи ва талабаларда билим, кўникма ва малакаларни ҳосил қилади;

- уларда дунёқарашни, ишонч ва эътиқодларини ўстиради;

- ёшларни муайян даражада ўқимишли, маданиятли, тарбияли кишилар бўлиб етишишларига, қобилият ва истеъдодларини ўстиришга эришилади.

Бу вазифаларни муваффақиятли ҳал этиш учун ўқитувчида ўз касбига лаёқат бўлиши лозим. Лаёқатлилик педагогик меҳнатни муваффақиятли бажаришга қодир бўлишдир. Бу аввало, педагогик касбнинг ижтимоий роли ва заруриятини яққол тасаввур қила олишида кўринади. Бундан ташқари ўқитувчи, ўқувчига ўз фаолиятининг объекти сифатида қизиқиб қараши, унинг эҳтиёж ва хусусиятларини тушуна билиши лозим.

Бундан ташқари ўқувчи таълим жараёнида ҳар бир ўқувчи-талабанинг билими ва тарбияланганлик даражасини аниқлай олиши ва ҳисобга олиши, ўқув материалларини тўғри танлай билиши, таҳлил қила олиши ва умумлаштира билиши педагогик маҳорат учун зарур бўлган таълим усуллари, воситалари ва шакллари мукамал билиш, ўқувчига нисбатан талабчан бўлиш педагогик вазиятга қараб улардан ўринли фойдалана олиш, таълим натижаларини дастлабки ва кейинги кўрсаткичлар билан таққослаш, таҳлил қилиш ва хулосалаш кабилар, хуллас, ўқитувчи кенг кўламдаги дидактик билимларга, педагогик маҳоратга эга бўлиши

ЛОЗИМ.

Таълим мазмуни қуйидагиларга амал қилади:

илмий билимларнинг етакчи роли тўғрисидаги
қоидага

инсониятнинг маданий-маърифий мероси бойликларини,
умуминсоний қадриятларини эгаллаб олиш ҳақидаги «Миллий
дастур» кўрсатмаларига

тарбияланувчи шахсни барқамол авлод қилиб ривожлантириш,
иймон-эътиқодини, илмий дунёқарашини таркиб топтириш

илмий ҳаёт билан, янги демократик жамият қурилиши
тажрибаси боғлиқлиги ҳақидаги қоидага

таълимнинг бир мақсадга қаратилганлиги
(умумий ёки касбий таълим)

таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий принципларига ва
дидактик принципларига мувофиқлигига амал қилинади

Таълим турлари

Умумий
таълим

Касбий таълим

Политехник
таълим

Таълим мазмуни меъёрий ва расмий
хужжатларди ўз аксини топади:

Ўқув режа

Ўқув дастур

Дарслик

СИНФ-ДАРС СИСТЕМАСИНИ БИРИНЧИ
БЎЛИБ БУЮК СЛАВАКИЯ ПЕДАГОГИ
Я.А.КОМЕНСКИЙ ЎЗИНИНГ “БУЮК
ДИДАКТИКА” АСАРИ ОРҚАЛИ
ЎҚИТИШНИНГ ЯНГИ КЎРИНИШИНИ
АСОСЛАБ БЕРДИ.

УНДА ТАЪЛИМ БЕРИШ БОЛАНИНГ
ЁШИ ВА БИЛИМ ДАРАЖАСИГА ҚАРАБ
АЛОҲИДА СИНФЛАРГА АЖРАТИБ ЎҚИТИШ
ЙЎЛГА ҚЎЙИЛДИ.

Дарс тузилишига қараб 3 турга
ажратилади

Янги мавзуни баён этиш

Ўтилган мавзуни
мустаҳкамлаш

Ўқувчиларнинг билимини
баҳолаш

Хар бир дарс 5 қисмдан иборат

Ташкилий

Ўтилган мавзунини такрорлаш

Янги мавзунини баён этиш

Мустахкамлаш

Дарсни хулосалаш ва уйга
вазифа бериш

Дарс – ўқув ишларининг асосий ташкилий формаси бўлиб, ўз олдига қўйган аниқ мақсади ва тугал мазмундан иборат. Шу мақсад ва мазмун ўқувчиларнинг ёш хусусиятларига мос белгиланганлиги, метод ва тузилиши бўлган, қатъий дарс жадвалига мувофиқ, ўқитувчи раҳбарлиги остида, синф ўқувчиларининг ҳаммаси билан ёки ҳар бири билан индивидуал равишда ўтказиладиган илмий мулоқотнинг ташкилий формасига айтилади.

ТАЛАБА-ЎҚУВЧИЛАРИГА БИЛИМ БЕРИШ ЎШИГА ҚАРАБ ТИЗИМГА СОЛИНАДИ.

А).Бошланғич синфлар-1-4 синфлар.

Б).Умумий ўрта таълим-5-9 синфлар.

В).Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими.

**Г).Олий таълим(бакалавир ва
магистратура)**

**ЭЪТИБОРИНГИЗ
УЧУН РАХМАТ**

